

Punamonument Jänedal moonendus külamonumendiks

«Tõukeks sai kahtlase väärtusega punamonumentide korrastamise vajadus,» ütles Jänedal Mõis OÜ tegevjuht Enno Must. «Mõtlesime, et vot, hea vundament, kivi on ka tugev, paneme talle uue kujunduse. See on taaskasutamine,» lisas endine ajalooõpetaja Georgi Särekanno. Punamonumendist külamonumendiks kujundatud taies avatakse Jänedal 14. oktoobril.

ANDRES TOHVER

andres.tohver@virumaateataja.ee

1988. aasta möödus Jänedal eriskummaliselt. 5. juulil pandi mõisa seinale raamatukoguhoidja Ellen Kuke eestvedamisel mälestustahvel vabadussõjas langenud põllutöökooli õpilastele. Tahvlit oli läbi okupatsiooniaastate hoitud häärberi põõningul korstnajala kõrval. 1. septembril jõudis aga kohale mälestuskivi kirjaga «Peame kalliks mälestust neist, kes Jänedal territooriumil langesid võitluses fašismi vastu Nõukogude Liidu Suures Isamaasõjas 1941–1945».

Punamonument püstitati Jänedale Eesti kommunistliku partei Paide rajoonikomitee korraldusega. «1988. aastal valmistuti tähistama Jänedal sovhoostehnikumi 70. juubelit. Äkki avastati, et niivõrd oluline kool asutati sellisel kahtlasel kodanisel ajal. Sovhoostehnikumi kohustati püstitama midagigi, kuna Jänedal ei olnud mitte mingisugust ideoloogiliselt tolle aja väärtusi hindavat monumenti,» meenutas Enno Must.

Georgi Särekanno sõnul saadi üheksa monumendil olevat nime – Richard Töldsepp, Osip Sibretti, Aleksander Siim, Oskar Sarapuu, Hugo Loomets, Hugo Kiviil, Heino Jõesaar, Villem Ivamets ja Otto Hirv – ilmselt nõukogude sõjakomissa-

2 X MARIANNE LORENTS

Kohalikele omavalitsusele ega maksu- maksjale ei sündinud sellest mitte mingisugust kulu.

ENNO MUST

Jänedal Mõis OÜ tegevjuht

riaadilt. Need olid Lehtse valla territooriumil hukka saanud hävituspataljoni liikmed. Kindel on aga see, et kedagi neist ei ole maetud Jänedal punamonumendi alla.

«Ainsad, kes selle monumendi vastu huvi tundsid, ja just sellel aastal, oli üks Kohtla-Järve kaevurite ekskursioon. Nad käisid kõiki kive vaatamas Jänedal kuni Tammsaare muuseumini välja ja iga kivi kohta küsisid, kas see on ikka see. Ja nad olid väga õnnelikud, kui nad leidsid just selle kivi,» rääkis Särekanno.

Kuid monumente on Jänedal olnud rohkemgi. 2003. aastal kinnitati Särekanno eestvedamisel ja kujur Raivo Perandi

teostuses tormis murdunud paju kännu külge Beckeri klaveri sisu kirjaga «AD 1353 JÄNEDA JENDEL», et tähistada küla 650. aastapäeva. «Nagu eeposes on: «Laena mulle kannelt, Vanemuine,» kõneles Särekanno taiese sünnist.

Känd-klaver püsis koos kaksteist aastat, siis lagunes see järjekordse tormi ajal sedavõrd, et tuli maha võtta. «Nüüd Becker ootab õiget aega. Meil oli kunagi Urmas Sisaskiga plaanis see «kannel» keset allikajärve panna. Ta oleks üks ilus uhke tuulekell, tiliseks tormituultes,» jätkas Särekanno.

Tänavu 14. oktoobril tähistatakse Jänedal 670. aastapäeva. Uus monument küla auks

rajati nii, et punamonumendi ümber laoti ports telliseid, mida katab infotahvel eesti- ja ladinakeelsete kirjadega. Tahvel sai paika reede hommikul ehk päev enne külamonumendi

Jänedal külamonument. Fotodelt on näha, et see on laotud punamonumendi vundamendile ja mälestuskivile.

avastamist. «Idee autor on jällegi Georgi Särekanno, telliseid ladusid Jänedal kooli vilistlased Jaanus Tamm ja Ando Raudsepp,» tutvustas Must.

Esialgne mõte oli küll punamonument eemaldada ja kasutada ära vundament, mille peale see oli pandud. «Selgus, et monumendi graniitkivi ei olnud mitte sinna peale pandud, vaid oli sinna sisse valatud. Selle kivi eemaldamine ilma vundamenti eemaldamata ei olnud võimalik. Ja siis oli järgmine lahendus teha temast konstruktiooni osa,» rääkis Must.

Üks kohalikest arvas küll, et punaste telliste abil üritatakse senisest suuremat punamonumendi ehitada, ning püüdis seda takistada. «Meil mehed said esimesel päeval pool müüri laotud ja siis tulid järgmisel päeval ja, kae-kae, müür lammutatud. Vahel saab inimesed asjadest lihtsalt valesti aru. Ju ta oli natuke rohkem võtnud kui tavaliselt,» meenutas Särekanno.

Telliste ja klaasi eest maksis Jänedal muuseum. «Kohalikele omavalitsusele ega maksu- maksjale ei sündinud sellest mitte mingisugust kulu,» kinnitas Must.